

ÜMARLAUA PROTOKOLL

Tallinnas, 08.10.2019

OSALEJAD:

- 1) **Neugrund OÜ** (reg koodiga 11314871) esindajad: juhatuse liige Märt Poots ja lepingulised esindajad, vandeadvokaadid Olavi-Jüri Luik ja Üllar Talviste;
- 2) **Rahandusministeeriumi** esindajad: Martin Helme, Kersti Kracht, Katri-Liis Ennok, Kristel Menning, Kaia Sarnet;
- 3) **Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi** esindajad: Regina Rass;
- 4) **Kaitseministeeriumi** esindajad: Katri Raudsepp, Merle Vilu, Külli Siim;
- 5) **Keskkonnaministeeriumi** esindajad: Gert Villard, Taimo Aasma, Agni Kaldma.

Toimumisaeg: 08.10.2019 kell 12:30 – 13:30 Rahandusministeeriumi Kroonisaal.

I. NEUGRUND OÜ (reg koodiga 11314871) poolt ülestõstatatud probleem

a) Hoonestusloa taotlusest üldiselt

Neugrund OÜ esitas 10. märtsil 2010 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile hoonestusloa taotluse avamere tuulepargi rajamiseks Osmussaare ja Neugrundi madala lähedusse. Neugrund OÜ omab seadusest tulenevat eesõigust hoonestusloa saamiseks lähtudes veeseadusest ja elektrituru seadusest, eesõigust pole riigi ametkondade poolt kunagi kahtluse alla seatud.

Ekspertide arvamusele on Neugrundi madalikule planeeritud tuulepark arvestades mh tuuli parimas võimalikus asukohas.

Taotluse esitamise hetkel oli tollal kehtinud veeseaduse kohaselt taotluse läbivaatajaks ja menetlejaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Veeseaduse muudatuste kohaselt sai 01.07.2015 hoonestuslubade menetlejaks, mille alusel soovitakse koormata avalikku veekogu kaldaga püsivalt mitteühendatud ehitisega, Tehnilise Järelevalve Amet. Seetõttu anti 30.09.2015 hoonestusloa taotlus üle lahendamiseks ja menetlemiseks osundatud ametile.

Merealade planeering on Rahandusministeeriumi haldusalas (planeerimisseaduse kohaselt on Rahandusministeerium üleriigilise planeeringu, sh mereala teemaplaneeringu koostamise korraldajaks).

Tehnilise Järelevalve Ameti Neugrund OÜ-le saadetud teavitusest 15.02.2017 ilmneb, et hoonestusloa taotluse menetluse jätkamiseks on vajalik saada Kaitseministeeriumi seisukoht (arvamus).

Nimetatud menetluses on tekkinud tõrked erinevate riigi ametkondade ja ametnikega suhtlemisel, kus riigi positsiooni esitletakse väga vastuoluliselt. Eelkõige on Neugrund OÜ'le arusaamatu Kaitseministeeriumi (antud küsimustes esindab Kaitseministeeriumi Meelis Oidsalu) vastuolulised seisukohad.

b) Kaitseministeerium - vastuolulised seisukohad

Kaitseministeeriumi esindajad on esitanud seoses Neugrund OÜ poolt kavandatava tuulepargiga kaks võimalikku vastuväidet:

- a) tuulepargi asukoht kattub kaitseväge harjutusala asukohaga ja b) tuulepargi rajamisel häiruks radarite töö.

Tegelikult on mõlemad väited suuresti ettekäändelised ja Kaitseministeerium sekkub alusetult ettevõtlusvabadusse. Sealjuures Kaitseministeeriumi seisukohad ajas muutuvad – ühel aastal väidetakse nt, et eksisteerib radarite probleem, järgmisel, et enam mitte ja kolmandal aastal väidetakse uuesti, et esineb radarite probleem.

Harjutusalad

Laskealadega seoses peab Neugrund OÜ vajalikuks märkida, et Eesti riik tellis keskkonnamõjude uuringu aastal 2011 lubades toimida loa andmisel uuringu tulemuste järgi. Uuringu teostas Hendrikson ja Ko OÜ ehk sama organisatsioon, kes tegeleb käesoleval ajal üleriigilise merealade uuringuga. Uuringu tulemus soovitas paikkonda tuulepargi rajamist, Hendrikson ja Ko OÜ on ka käesoleval aastal kirjalikult kinnitanud tollaste järelduste paikapidavust. Uuringut rahastas täies mahus eraettevõtja.

Mereväele orienteeritud harjutusalade asukohtade valimise nn Arendusprogramm (ÖSMAAP) võeti vastu Eesti riigi poolt 14.03.2014 ehk kolm aastat hiljem ja see nägi ette samas paikkonnas rannikualal **4 harjutusala**, millest üks on Neugrundi madal, mis valiti ministri käskkirjaga harjutusalaks.

Kaitsevägede Peastaap on käesoleval aastal kinnitanud nelja harjutusala võrdset kasutusvõimalust, mitteformaalselt on Kaitseministeerium kinnitanud, et harjutusalade vahetuvuse otsustamine on vaid poliitiline otsustusküsimus.

Seega riik ühelt poolt lubas ühe ministeeriumi kaudu ühte ja teise ministeeriumi kaudu tegutses esialgse lubaduse vastu.

Radarid

Radaritega seoses peab Neugrund OÜ vajalikuks märkida, et Kaitseministeerium on eraõiguslike isikutega, Eesti Energia ja Nelja Energia, loonud pretsedendi olukorra tehniliseks lahendamiseks. Nii on Neugrund OÜ'le, tulenevalt Eesti turu väiksusest, teada Kaitseministeeriumi ametlik kirjalik (e-kirjaga) kinnitus 2009 aasta mai kuust Eesti Energiale ja Nelja Energiale, milles Kaitseministeerium kinnitas Paldiski poolsaarele rajatavate tuulegeneraatorite („Paldiski Tuulegeneraatorid“) kooskõlastamise võimalikkuse seoses eraettevõtte poolt tehtava ca 5 MEUR-ise investeeringuga radarsüsteemi – nimetatud Kaitseministeeriumi ametliku ettepaneku põhjal osalised ka hilisemalt vastava projekti ellu viisid. Eesti riik ei saa sarnastel juhtudel erinevaid eraõiguslikke isikuid kohelda ebavõrdset.

Seega: olles Eesti Energia ja Nelja Energia näite puhul olnud valmis lisainvesteeringu puhul lahendama radarisüsteemi puudutava küsimuse, puudub alus kohelda Neugrund OÜ'd teisiti. Seega on väide, et radarisüsteem välistab tuulepargi loomise, otsitud, ja tegemist on isikute ebavõrdse kohtlemisega. Lisaks on oluline märkida, et võrreldes viidatud Eesti Energiat puudutavale olukorrale, on tänaseks päevaks (10 aastaga) tehnilised lahendused oluliselt arenenud ja eksisteerib ka muid lahendusi kuidas tagada radarite tõrgeteta töö. OÜ Neugrund on kinnitanud valmisolekut investeerida vastavasse seadmestikku.

c) Kliimanetraalsuse nõuete eiramine ja EL taastuvenergia kvoodi mittetäitmine

Eesti Vabariik on kohustatud täitma Euroopa Liidu kliimanetraalse majandusmudelit – takistades tuuleparkide arengut rikutakse nimetatud riigil lasuvat kohustust.

Eesti Vabariigi huvides on tuuleparkide areng, sest see aitaks vältida võimalikku 2020-2030 aasta EL taastuvenergia kvoodi mittetäitmisest tulenevat trahvi ja teisalt tuulepargile ehitusloa saamine annab Eestile täiendava saastekvoodi.

d) Eesti Vabariik on ametlikult kinnitanud, et tuuleparkide laialdasem kasutuselevõtt on avalikes huvides

Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium on 19.06.2019 kirjas nr 1.15-5/2019/4781 Neugrund OÜ'le selgitanud, et avamere tuuleparkide poolt toodetav, laialdasem kasutuselevõtt on **avalikes huvides**:

„Vastuseks teie seisukoha küsimisele teatame, et Eesti Vabariigi eesmärgid seoses taastuvenergiaga 2030 aasta vaates püstitab „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ (ENMAK). Energia- ja kliimapoliitika pika sihi annab „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ dokument. ENMAK püstitab sihi saavutada aastaks 2030 taastuvenergia osakaaluks vähemalt 50% primaarenergia sisemisest tarbimisest. See siht on võetud eeldusega, et lisaks siseriiklikele meetmetele õnnestub käivitada koostöö teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega taastuvenergia direktiivis nimetatud paindlike koostöömehhanismide raames. Eesmärk on Eestile jõukohane kuid vajab sektorite ülest koostööd ning pingutust.

Tänase päeva seisuga oleme ületamas oma 2020. aasta taastuvenergia osakaalu üldeesmärki (taastuvenergia eesmärk 25% aastaks 2020), **kuid 2030. aasta sihi saavutamiseks vajame kindlasti täiendavaid taastuvenergia tootmisüksuseid.** Selleks on riigil kavas käivitada taastuvenergia vähempakkumised uute tootmisvõimsuste rajamiseks ning motiveerida fossiilkütuste kasutamisel üleminekut taastuvatele kütustele ka olemasolevates elektrijaamades. Eestil kui Euroopa Liidu liikmel tuleb anda panus Euroopa Liidu 2030. aasta taastuvenergia eesmärgi saavutamisse, mille järgi peab aastaks 2030 taastuvenergia osakaal energiatarbimises moodustama 32%. **Selle nõude täitmiseks tuleb Eestil teavitada Euroopa Komisjoni enda „Riiklikus energia- ja kliimakavas aastani 2030“ taastuvenergia üldeesmärgist aastaks 2030. See eesmärk on riigile kohustuslik, mille poole liikumisel jälgitakse ka vaheeesmärkide täitmist aastatel 2022, 2025 ja 2027.** Juhul, kui liikmesriik ei täida Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevaid kohustusi taastuvenergia arendamisel, siis rakenduvad järgmised esmased hoovad kohustuste täitmiseks:

- Euroopa Komisjon annab soovitusi liikmesriikidele täiendavateks meetmeteks;
- liikmesriik peab ühe aasta jooksul otsustama täiendavate siseriiklike meetmete rakendamise, taastuvenergia koostöömehhanismi kasutamise või osalemise Euroopa Liidu taastuvenergia rahastamismehhanismis ning esitama info täiendavatest meetmetest energia- ja kliimakava rakendamise aruande osana.

Kui nende tegevuste tulemusena soovitud mõju ei saavutata, võib Komisjon algatada rikkumismenetlust, selle käiku on lähemalt kirjeldatud Euroopa Komisjoni veebileheküljel <https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eu-law/infringement-procedure-et>

Üleminek taastuvenergiale ning teistele madala heitega energiatootmise viisidele on vajalik energiatootmise keskkonna jalajälje vähendamiseks, energiapuudulikkuse suurendamiseks ning on ka oluline element süsinikuneutraalse majandamismudeli suunas liikumisel. **Seega on taastuvenergia, mh avamere tuuleparkide poolt toodetav, laialdasem kasutuselevõtt eeltoodut arvesse võttes avalikes huvides**“.

Seega on Neugrund OÜ poolt arendatava tuulepargi arendustegevuse takistamine otseselt avalike huvide vastane.

e) Ettevõtlusvabaduse rikkumisest

Neugrund OÜ on seisukohal, et Eesti Vabariik, läbi Kaitseministeeriumi, rikub otseselt ettevõtlusvabadust. Ettevõtlusvabadus annab isikule õiguse nõuda, et avalik võim ei sekkuks tema ettevõtlusena käsitatavasse tegevusse, teisalt ka õiguse teatud positiivsete meetmete järele. Ettevõtlusvabadus ei kohusta riiki andma ettevõtjale vahendeid, kuid riik peab tagama õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks. Riigi positiivsete kohustuste hulka seoses ettevõtlusvabadusega kuulub kohustus luua õiguslikud raamistikud ettevõtlusvabaduse teostamiseks. Ettevõtlusvabaduse tuumaks on Riigikohus pidanud riigi kohustust mitte teha põhjendamatu takistusi ettevõtluseks (vt RKPJKo 3-4-1-6-00, p 11; 06.07.2012, 3-4-1-3-12, p 41):**“Ettevõtlusvabadus kaitseb ettevõtja võimalust toimida turu tingimustes riigi põhjendamatu sekkumiseta.”** (RKÜKo 09.12.2013, 3-4-1-2-13,p 112). Ettevõtja õigust olla vaba riigi sekkumisest on kohus käsitlenud laialt. Riigikohus peab sisuliselt iga riigi kehtestatud regulatsiooni ettevõtlusvabadust riivavaks.

f) Looduskaitseala temaatika

Erinevatel ajaperioodidel on Neugrundi madalikule planeeritud mh looduskaitseala. Tänase seisuga looduskaitse ala Neugrundi madalikul ei eksisteeri.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on enda 04.07.2019 kirjas nr 2-10/19-0056/5164 avaldanud seisukoha:

„Eelnõude infosüsteemis (EIS) on Keskkonnaministeerium 10.06.2019. a avaldanud ja Kaitseministeeriumile kooskõlastamiseks esitanud Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu „Neugrundi looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri“ (edaspidi „määrus“). Majandus – ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) valitsemisala alla kuulub energiamajanduse edendamise seonduv. Muuhulgas vastutame Eesti taastuvenergia eesmärkide täitmise korraldamise eest. Üheks kulutõhusaks võimaluseks Eestis taastuvelektri tootmist suurendada on tuuleparkide rajamine. Kuivõrd Neugrundi alale on

soovitud rajada meretuuleparki, esitame järgnevad märkused ja ettepanekud eelnimetatud eelnõu kohta:

1) Määruse seletuskirjas on välja toodud, et senisel keskkonnakasutusel Neugrundi piirkonnas ei ole olnud negatiivset mõju ala loodusväärtustele. Kaitsekorra rakendamine Neugrundi looduskaitsealal ei keela seni toimunud tegevust: kalapüüki, mereturismi, teadusuuringuid ja riigikaitse tegevusi. Ettevalmistatud kohad kaitsealal on riigikaitse eripiirkonnad, muid ettevalmistatud kohti kaitsealal ei ole. See tähendab, et alal on lubatud tegevused, mis on kooskõlas kaitseala kaitsekorraga.

Lisaks märgib määruse eelnõu koostaja seletuskirjas, et täiendavaid piiranguid sõjalistele õppustele kaitse-eeskirjaga ei seata. Samas märgitakse seletuskirjas, et ehitustegevusega ja tuuleparkide rajamisega seotud ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Ettevõtlusvabadus ei ole piiramatu õigus. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles ettevõtlusvabaduse riive.

Seletuskirjast ei selgu, kui suur riive loodavale looduskaitsealale võimalikest tuuleparkidest tekiks, võrreldes looduskaitse alal lubatavate tegevustega (nt sõjalised õppused) ning kas hetkel lubatud tegevuste mõju on väiksem tuuleparkide võimalikest mõjudest.

MKM teeb ettepaneku täiendada määruse seletuskirja mõjude hinnangut nii, et nii eelnõuga lubatud kui ka lubamata tegevuste mõjud oleksid võrreldavad. MKMi vaatest on oluline, et juhul kui tuuleparkide rajamisele seatakse piiranguid, siis peaks olema nende piirangute vajadus selgelt põhjendatud.

2) MKM juhib tähelepanu asjaolule, et Neugrundi alale on 2010. aastal alustatud menetlust üle 200 MW võimsusega meretuulepargi rajamiseks. Arendustegevus on TTJA menetluses. Liigume Euroopa Liidus 2050. aasta perspektiivis kliimanetraalse majandusmudeli suunas ning sellest tulenevalt ei ole MKMi hinnangul võimalik kergekäeliselt loobuda ühestki meretuuleparkide arendamiseks sobilikust alast Eestis.

Tuginedes eelpool toodule palub MKM uuesti hinnata Vabariigi Valitsuse määruses piiranguid ning nende seadmise vajalikkust tuuleparkide rajamiseks Neugrundi alale”.

Neugrund OÜ nõustub täielikult Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi seisukohaga. Lisaks leiab Neugrund OÜ, et ka nimetatud küsimuses on tekkinud kahetsusväärne kahestumine: ühest küljest Eesti Vabariik peab võimalikuks antud alal sooritada õppelaskmisi, leides, et see ei ole loodusele kahjulik (kuigi lõhkeaine tekitab kindlalt keskkonnale ja loomadele/lindudele kahju) aga samas teisest küljest leiab Eesti Vabariik, et Neugrundi madalikku looduskeskkonda võiks hoida. Lisaks viitab Neugrund OÜ, et teoreetilise looduskaitsealaga seoses puudub uus mõjuanalüüs. Samuti puudub maailma praktika analüüs – nii kinnitavad Taani ja Inglise looduskaitsepraktika, et just tänu tuuleparkide olemasolule paranevad aulide elutsemistingimused: aulid toituvad merekarpidest, mis vajavad kinnituseks tugevat pinnast (nagu tuulepargi jalased). Vastavate riikide praktika kinnitab, et tuuleparkide loomine soodustab aulidele soodsa keskkonna teket.

Neugrund OÜ leiab, et Neugrundi looduskaitseala moodustamise määruse eelnõu seletuskiri on mõjude hindamise osas puudulik ja vananenud. Samuti on see eelnõu ebatäpne. Eelnõu seletuskirjas tuuakse välja, et eelnõu eesmärk on säilitada Neugrundi madaliku - meteoriidikraatri - unikaalsus ja puutumatus. Neugrundi madalik on LKS paragrahv 4 lg 1 punkt 5 ja lõike 6 järgi kaitstav looduse üksikobjekt, mitte kaitseala. Seda enam, et Neugrundi meretuulepargi KMH uuringus on välja toodud, et meretuulepark ei põhjusta keskkonnale olulist kahju ja kui kahju tekib on see lühiajaline (ehitusperiood) ning keskkonna olukord taastub ning tekivad uued püsivad elupaigad meretuulepargi opereerimise ajal. Lisaks on eelnõu seletuskirjast puudu, miks soovitakse ala looduskaitse alla võtmist ning mida looduskaitseliselt kaitsma hakatakse. Kui Keskkonnaministeeriumi ja MTÜ Keskkonnafoorum tõeline soov oleks kaitsta kraatrit kui sellist (ka looduskaitsealana) oleks pidanud kaasama ka asjatundjaid geoloogia, aga ka teistest valdkondadest seisukohtade andmiseks, nagu näiteks Eesti Geoloogiaselts, Tuuleenergeetika liit. Viidatud määruse eelnõu jõustumise puhul tekib samasugune

olukord (ka ministeeriumite enda tasemel) nagu tekkis ebaõnnestunud alkoholiaktsiisi rakendamisel. Määruse jõustumise hetkeks ei ole selget pilti kui laialdaselt looduskaitseala tegelikult Eestit, loodust ja majandust mõjutab. Lõpptulemus on selline, et ka ise ministrid tunnistavad, et määrus ebaõnnestus, kuid kes pidi mõjusid hindama ja miks ei hinnatud kõiki mõjusid, keegi vastust ei tea. Ka määruse eelnõu ja selle seletuskirja puhul tuleks rakendada asjakohast hindamist, mis tähendab seda, et selle valdkonna parimatest teadussaavutustest lähtudes tuleb teha kindlaks kõik kava või projekti aspektid, mis eraldi koostoimes muude kavade või projektidega võivad avaldada mõju asjaomase ala kaitse-eesmärkidele". Hinnangus "ei tohi olla lünki ja selles peavad olema täielikud, täpsed ja lõplikud seisukohad ning järeldused, mis hajutaksid kõik teaduslikult põhjendatud kahtlused asjaomasel kaitsealal kavandatud tööde mõju kohta (**C-323/17 People Over Wind ja Sweetman**).

Neugrund OÜ viitab, et looduskeskonda on võimalik hoida ka tuuleparkide rajamisel – selleks saavad riik ja tuulepargi arendaja teha tihedat koostööd. Muude Euroopa riikide kogemuste järgi saab väita, et just selline tuulepargiga kaetud ala võimaldab loodust säästa paremini, kuna puuduvad keskkonda rikkuvad tegurid. Keskkonnaministeeriumi poolt vaadates on samuti tegemist kahetise ja arusaamatu olukorraga: keskkonnakaitsega tegelev ministeerium üritab võidelda taastuenergia vastu ja samas eelistada Kaitseministeeriumi vastutusalas olevat keskkonda kahjustavat tegevust.

g) Elektriettevõtja temaatika

Neugrund OÜ ei ole käesoleval hetkel elektriettevõtjana registreeritud. Seoses sellega on teatanud Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium, hr. Taivo Linnamägi isikus, et sellises arendusfaasis pole vajalik registreering elektriettevõtjaks. Neugrund OÜ omab koostöölepingut ettevõttega, kes omab elektriettevõtja registreeringut ning vastavalt lepinguga siseneb Neugrund OÜ ettevõtte hoonestusloa andmisel, nii nagu seda elektrituruseadus § 92² seda ette näeb. Hoonestusloa taotluse andmisel Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium selle lahendusega mitte ainult ei rahuldunud, vaid ka ise selle välja pakkus. Seega ei saa vastav küsimus olla takistuseks hoonestusloa menetlemisel.

h) Neugrund OÜ´le kahju tekitamisest

Neugrund OÜ´l on õigustatud ootus, et tema poolt 2005 aastast arendatav projekt on võimalik ellu viia. Neugrund OÜ on arendustegevusse investeerinud seitsmekohalise summa – antud hetkel on tegemist arendajale kahjuga, mille sissenõudmist Eesti Vabariigilt on arendaja sunnitud kaaluma seoses Kaitseministeeriumi poolse ettevõtlusvabadust rikkuva ja võrdset kohtlemist tahtlikult rikkuva käitumisega.

II. ÜMARLAUAL ESITATUD SEISUKOHAD – ÜMARLAUA STENOGRAMM

Kersti K.: Selleks, et kuna meil eelmise protokolliga läks väga keeruliseks, siis me täna lindistame ka. Et kõikidel, kuna osad hakkasid kohe parandusi tegema, nii et me alustame siis kõigepealt sellest, et ma annan ministrile sõna koosoleku avamiseks ja siis saavad sõna kohe.. Sellepärast me siia laua taha tulnud oleme.

Martin H.: Tere kõigile, tänan, et tulla saite. Teema on meil Neugrund või Noigrund, ma ei tea, kuidas hääldub. Ma ei tea, kuidas on nii juhtunud, et tuuleparkidega seonduv on üks põhiteema, millega ma tegelen, aga kuidagi tuleb sellega kuhugi saada, välja jõuda ja ma usun, et mingid asjad on hakanud kuskilt liikuma ka. Et kuna see Neugrund on mitme osapoole ja suures osas avaliku võimu erinevate takistusribade vahele jäänud, siis prooviks siit kuidagi edasi liikuda. Ma olen ühe korra Teiega kokku saanud otse, siis ma saan aru, et nõunikega on räägitud rohkem kordi ja siis selle jaoks, et kõik oleks ühel infoväljal ja selle jaoks, et nagu saaks minisuguseid ühiseid kokkuleppeid ka kuhugi jõuaksid lõpuks välja, siis peaks nagu kokku saama ühe laua taga ka lõpuks. See on selle kokkusaamise mõte. Minul on vaja tunni aja pärast minna Riigikogu komisjoni, kui me selle aja jooksul saame kõik räägitud, siis on hästi. Kui ei saa, siis jätkub ilma minuta

lihtsalt. Ma annan siis LEXTALile sõna, LEXTAL oli see initsiaator siin, kes tahtis asjaga tegelda ja on selle ettepaneku tegija ja siis hakkame kuidagi seda asja edasi viima.

Olavi-Jüri L.: Tänu, minu nimi on Olavi-Jüri Luik, olen vandeadvokaat advokaadibüroost LEXTAL, kolleeg Üllar Talviste, kes on ka LEXTAList ja siis Neugrundi juhatuse liige ja põhiaktsionär või põhiosanik, vabandust, Märt Poots.

Meie probleem - ma võtan selle probleemi, katsun lühidalt ära kaardistada, et kõik saaksid aru, et kust meie näeme probleemi. Et võib-olla avalik võim näeb teistmoodi. Et me oleme 2010 esitanud hoonestusloa taotluse, seda menetletakse sisuliselt tänase päevani ja mis on nagu Neugrundi kavandatava tuulepargi tõsine eelis - kõik eksperdid on täiesti ühel meelel, et tegemist on Eesti parimas asukohas asuva meretuulepargi kohaga. Kui mõelda tuultele, avatud tuultele, tegemist on, lihtsalt kes ei tea, Noarootsi tipust 16 km mere keskel asuva alaga, kuhu..

Märt P.: Mitte Noarootsi, ta on Osmussaare kõrval.

Olavi-Jüri L.: No Osmussaare kõrval jah, Noarootsist saab sealt üleval ka minna. Ja tegemist on siis eksju endise meteoriidikraatri äärega ja meil on nagu meie poolt vaadates tekkinud arusaam ja veendumus, et meil on probleem Kaitseministeeriumiga. Ja me ei saa aru Kaitseministeeriumi väga ristandlikust ja mitmeid signaale andvast käitumisest. Ehk siis Kaitseministeerium on erinevatel aegadel öelnud kaks vastuväidet. Üks on see, et tuulepargi asukoht kattub Kaitseväe harjutusala asukohaga ehk siis seal tulistatakse ja teine on tuulepargi rajamisel häiruks radarite töö. Mis nagu tehnilise poole pealt on see, et meile tundub, et Kaitseministeerium mängib meiega vahel - ühel aastal ütleb, et näete, et see ei ole enam probleem ja on see probleem ja järgmine aasta pöörduakse tagasi. Meile tundub, et käib imelik pingpongi mäng. Võib-olla meie saame millestki valesti aru, aga kui me räägime nagu sisulisest küljest, siis me laskealade temaatika, selle hoonestusloa taotluse käigus me ju viisime läbi keskkonnamõtjude hindamise. Lisaks on olemas kaitseministri käskkirjaga 14. märts 2014 käskkiri number 94 kinnitatud arendusprogramm. Ja need mõlemad dokumendid ütlevad täiesti üheselt - Eesti riigil on sealsamas ümbruskonnas neli võrdset laskeala kohta, neli võrdset laskeala. Ja millegi pärast valiti välja see laskeala, mis on ettevõtlusvabandust piirav. Muud laskealad ei tekitaks sellist olukorda. Et me saaksime aru loogiliselt, kui pole alternatiive. Aga kui me mõtleme, mis peaks nagu riigi ülesanne olema, peaks ju eraettevõtlust soosiv olema. Ja me ei saa sellest siia maani aru, miks ei ole võimalik laskeala viia mujale. Sealjuures peame rõhutama, et Kaitseministeeriumi ametnikud on omavahelises vestluses öelnud täiesti üheselt - see on ainult poliitiline otsus, siin taga ei ole mitte midagi muud. Ehk siis laskeala puhul meile väidetakse, et on poliitiline otsus. Laskeala on natukene seotud ka looduskaitsega, et kui te nüüd mõtlete, et kuidas mõjub looduskaitsele tulistamine, siis kindlasti ei ole see looduskeskkonda säästev tegevus. Kui me räägime, et see ala võib olla ka looduskaitsele oluline temaatika.. et see on harjutusala suhtes, kui on olemas 3 teist samaväärset ala, tuleks meie arusaamist pidi see minema viia sealt.

Järgmine teema on radarite temaatika. Radarite temaatikaga on meile väidetud, väideti algusest peale, et kuulge see segab radarite tööd, kuigi me ei saa ütlemine inimlikust aspektist aru, kes siis Rootsi poolt meid pommitama tuleb, aga okei, et see segab radarite tööd. Aga juhtumisi on Eesti Vabariik väga väike ja inimesed suhtlevad omavahel. Ja meil õnnestus kätte saada, Kaitseministeeriumi ametnikud teavad ka sellest, 4nda mai 2009 Margus Sähk Kaitseministeeriumi e-kiri siis Nelja Energiale, Eesti Energiast Ando Leppimanile seoses Paldiski tuulegeneraatoritega, kus öeldakse, lepatakse väga ilusasti kokku, et panustate raha täiendavate radariseadmetesse 5 miljonit eurot ehk siis oli veel 80 miljonit krooni ja see probleem on lahendatud. Selle peale, kui meie käisime, et näete, me teame küll, et on võimalik, no ta ei ole otseselt PPP, aga midagi analoogset eksju, et erasektor võiks ju osutada oma abikäe, kui on tõesti see teema. Siis selle peale ehmuti ära ja alguses võeti see päevakorrast maha. Et tegelikult see väide, et ei ole võimalik teha, ei vasta tõele. Meil on olemas konkreetne projekt, konkreetne e-kirjad, kuidas Eesti Vabariik on selliseid asju teinud. See, et Eesti Energia kuulub Eesti Vabariigile ei muuda Eesti Energiat eraõigusliku isikuna privileeritumasse seisusesse võrreldes teiste

eraõiguslike isikutega. Erinevaid eraõiguslikke isikuid peab riik käitlema võrdselt, riik ei tohi teha vahet. Ehk siis meie arusaam on selline, et kui Eesti Energiale tollel ajal pakuti selline võimalus ja see võimalus ka viidi ellu, sellisel juhul peab ka meile pakkuma sellist võimalust.

Aga astume sammukese edasi, see kõik toimus 2009, täna on meil 10 aastat edasi läinud ja kui me vaatame Eestis paiknevaid tuulikuid, siis neid on pärast seda kerkinud üksjagu. Kuidas ei sega radarite tööd näiteks see, mida me näeme Kuivastu sadamas jne. See ei ole nagu tõsiselt võetavad argumendid ja meil on mulje, et selle taga ei ole tegelikult kaitseargument, vaid selle taga on midagi muud, millest meie lõpuni aru ei saa. Ja lisaks sellele on kindlasti 10 aastaga tehnika arenenud. Ma olen kindel, et Kaitsejõud on ka selle 10 aastaga enda tehnikat arendanud. Me ei taha saada teada jumala eest riigisaladusi, meid ei huvita see, küll aga kui on vaja kuskil mingisuguseid projekte, näiteks, et hea küll, me anname teile kooskõlastuse, aga te finantseerite midagi seda. See on võimalik ja see ei ole korrupsioon, mida meile Kaitseministeerium ükskord ütles, kuna Kaitseministeerium on ise seda projekti selliselt viinud läbi. Need on nagu need kaks sisulist Kaitseministeeriumi seisukohta, mis meile tekitavad vastandlike arusaamu. Nüüd riigi poolt vaadates, meil on ju kliimanetraalsuse nõuete eiramine ja taastuvenergia kvoodi küsimus, et ühest küljest me saame kõik aru ja seda on MKM ka tegelikult öelnud, et aastaga 2030 on meil tõsised probleemid, kuidas taastuvenergiaga saada joone peale. Kliimanetraalsuse nõuded, need tulevad ka kohe, me peame ju aru saama seda, et selliste projektide elluviimine, see ei ole üks või kaks aastat. Meil on olemas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 19. juuni ametlik vastus, mis ütleb, et selliste tuuleparkide rajamine on avalikes huvides ehk siis Eesti riik on kinnitanud, et sellise tuulepargi nagu Neugrund loomine, on avalikes huvides. Ei saa olla, et Kaitseministeerium tegeleb avalike huvide vastaselt.

Üllar T.: Ma natuke jätkan, et kui osundas kolleeg, et see ala on loetud sobivaks, siis lihtsalt on kasulik teada, et selle uuringu viis 2011 aastal läbi Hendrikson & Co ehk täpselt sama ettevõtte, kes ka praegu tegeleb siis koostöös Rahandusministeeriumiga merealade planeeringuga. Ja selline üldistus veel, et Eesti riik on üks, ei ole Rahandusministeerium Eesti riik, Justiitsministeerium ega Kaitseministeerium Eesti riik. Kui see protsess peale hakkas, siis eraettevõtja poolt vaadatuna sõlmiti Eesti riigiga kokkulepe, et viia läbi keskkonnauuring. Ja Eesti riik ütles siis läbi Keskkonnaministeeriumi, et nii nagu see tulemus on, nii me ka toimime. 2011 viidi see läbi, seda rahastas ainult eraettevõtja. Hiljem Eesti riik muutis meelt, aastal 2014 kehtestas ta sinna laskeala ja hästi hiljuti siis 2016, kui me uuesti aktiveerusime, Keskkonnaministeerium omab kavatsust sinna teha siis looduskaitseala. See üldistus, mis ma tahaks öelda, et Eesti riik ei saa käituda nagu murdeas tütarlaps eksle, selles mõttes meelemuutlikult. Et see on nagu arusaamatu. Lihtsalt eksle, ma natuke paralleleserin niipalju juurde, et kui see mind ennast ei puudata, enda rahakotti, siis on it`s allright eksle, võib natukene kohvitassi kõrval kiruda jne, aga kui see ennast puudutab, on see ikkagi päris õudne olukord. Need isikud, kes nüüd Hendriksoniga seda tööd teevad, nad teavad kui mahukas ja et see ei ole niisugune kerge ülesanne, et kirjutan paarsada lehekülge ja valmis. Ja õnneks siis, veel päris lõpetuseks, et ka rahandusminister Taavi Aas on..

märkus osalejalt - Majandusminister. Ta on majandusminister.

Üllar T.: Vabandust jah, majandusminister on väljendanud seisukohta, et talle on täiesti arusaamatu, kuidas on võimalik siis ühildada kaitseala lindude pesitsuseks ja laskmiseks, tegelikult selge mõistus ju ütleb, et see on jabur. Et selle järgi võiksid Pakri saared olla kuulutatud, mis Vene ajal kasutati punaarmee poolt siis õhurünnakute harjutuseks, need võiksid olla siis loodukaitse niisugused väga priimad objektid. Et see on lühidalt kõik, et võib-olla..

Olavi-Jüri L.: Ma täiendan veel, et Üllar viitab siin 4nda juuli 2019 MKM-i kirjale, millega jäeti kooskõlastamata. Ja kui te vaatate nüüd, vaadake kõrvalvaataja pilk ja arendaja pilk - juhtumisi Keskkonnaministeerium aktiveerub siis, kui meie oleme aktiveerunud.

Juhtumisi selles aktiveeringus, looduskaitseala täna pole, formaalselt see ei takista. Looduskaitseala loomise dokumentides kiidetakse takka, et küll Kaitseministeerium tegutseb seal hästi ja tulistab hästi, et see on lindudele hea. Me saame ju kõik aru, kelle kõrvad Keskkonnaministeeriumi käitumise tagant paistavad. Selles mõttes ei tasu meid rumalateks pidada. Kõige olulisem on see, mida MKM ütleb ju, et see, mida te takistate selle looduskaitsealaga, et see toob Eestile kaasa sanktsioonid päeva õhtuks, kuna meil on tegemist siis kliimaneutraalsus nõuete täitmisega. Ja lisaks on see ka sisulise külje pealt vale, et puudub mõjuanalüüs. Muu maailmade praktika, me oleme kahjuks selle valdkonnaga väga hästi kursis, muude riikide praktika nt Taani, Inglismaa looduskaitse praktika kinnitab just, et tuuleparkide olemasolu parandab aulide elamistingimusi. Lihtsustatult öeldes, aulid toituvad merekarpidest, mis vajavad kinnitust, tugevat pinnast ja tuulepargimastid on suurepärane asi. Igaüks, kes ennast natukengi selle asjaga kurssi viib, saab sellest aru. Me oleme nagu niukses natukene paranoilises olukorras, kus Keskkonnaministeerium, kes peaks keskkonna eest seisma, võitleb roheline energia vastu. Ühesõnaga selline paranoiline olukord. Ja meie väide on see, et see kõik ettevõtlusvabaduse rikkumine viib kõik päeva õhtuks kahjuhüvitamise nõuetele, ka meie arendaja on kulutanud 7-kohalise summa. Et kui riik andis lubaduse, siis riik peab lubadust täitma.

Martin H.: Ja mul on nüüd nii palju öelda, et me oleme sellest Kaitseministeeriumiga palju rääkinud ja Kaitseministeerium ütleb, et ei-ei, et neil ei ole üldse mingit probleemi, et see on Keskkonnaministeeriumi teema. Mul on nagu selles mõttes keeruline... Ma räägin, mida mulle ütleb Oitsalu ja Luik, võib-olla on selles mõttes kasulik, et me kõik istume siin laua taga ja saame lõpuks teada, kus siis, kellel see kõige suurem vastuväide on. Võib-olla alustame siis Kaitseministeeriumist.

Kaitseministeeriumi esindaja: Kaitseministeerium tegelikult ju oma kirjades ei ole kordagi öelnud, et takistusi tuulepargi rajamiseks pole. Seal on meie harjutusala, kus saab.. see on ainus harjutusala, kus saab teha õhusihtmärkide hävitamise harjutusi. Teistel mere harjutusaladel neid teha ei saa. Ja tegelikult seda on Kaitseministeerium kogu aeg öelnud. Ma ei tea, kuidasmoodi Oitsalu ja Luik midagi muud on väitnud. Ja lisaks on siin veel see radari aspekt. Et ütleme, et kui seda harjutusala poleks, siis ta segaks radareid, aga primaarne on praegu see, et meil on seal harjutusala, seal saab teha õhusihtmärkide hävitamise harjutusi, mujal seda Eestis ei ole võimalik teha, sest selle jaoks on vaja väga suurt ala, see tuleb väga suur see ohuala sinna ümber ja see ongi see põhjus.

Kersti K.: Vabandust, ma küsin, kas see on harjutusala 001, 002, 003 või 004, mida ma loen välja siit sellest?

Kaitseministeerium: 001.

Kersti K.: Hästi, aitäh.

Olavi-Jüri L.: Kas ma tohiksin küsida, et meile on Kaitsejõudude peastaabi erinevad ohvitserid väitnud, et vahet pole. Kas te olete suhelnud ka Kaitsejõudude peastaabiga?

Kaitseministeerium: No ikka.. seda väidet ma ei oska kommentaarida.

Martin H.: Ma nüüd üritan meenutada, minu meelest oli see Luik, kes seda ütles, aga see võis olla ka Oitsalu, sest ma olen nendega nagu vaheldumisi suhelnud. Oitsalu või Luik, üks kahest ütles, et, ma küsisin ka, et kui Teil on neli alternatiivset kaitseala, millest ainult üks segab ettevõtlust, miks te selle valisite siis, siis vastus oli, et sellepärast, et selline on traditsioon. No mida ma selle peale kosta oskan?

Olavi-Jüri L.: Meie jaoks on see täiesti üllatus, mis te ütlete täna.

Üllar T.: Tähendab ma lihtsalt täpsustan, et see ei ole mitte.. et Kaitseministeeriumis ametnikud töötavad eks ja peastaabis on siis tegevvälased, ja mul on, meil on olemas siis peastaabi kirjalik kinnitus, et need neli ala on võrdselt kasutatavad. Et ma ikkagi nagu usun neid inimesi, kes neid vajutavad. Pluss ma ütlen teile lihtsalt veel niisuguse väga huvitava asja, nendel kohtumistel, mis mina olen pidanud Kaitseministeeriumis, on mulle teie kolleegid otse öelnud ükskord lahkumisel, et see küsimus on ainult poliitiline küsimus, et see ei ole tehniline küsimus.

Kaitseministeerium: Mina ise olen Teiega ka ükskord kohtunud ja seal oli kindlasti juttu sellest, nendest põhjustest, miks ei saa teha ja seal ei olnud poliitikast juttu.

Olavi-Jüri L.: Aga kas ma tohiksin juhtida tähelepanu kolonel leitnant Argo Ristisaare 3nda juuni selle aasta kirjale. Ta ütleb, rääkides sellest käskkirjast 94: „Sellest tulenevalt võime üle kinnitada, et kõik antud dokumendis toodud väliõppealad on sihtotstarbeliselt vastavalt neile määratud harjutusiseloost ja võimalikkusest kasutatavad.“ Kuidas meie peaksime sellest teistmoodi nüüd aru saama?

Kaitseministeerium: Kas see on mingi e-kiri?

Olavi-Jüri L.: E-kiri. See on e-kiri. Meile Eesti riik on öelnud, et nad on kõik võrdselt kasutatavad. Kuidas me peaksime teistpidi sellest aru saama? Ja meile on ka suuliselt sedasama korduvalt ja korduvalt öeldud.

Kaitseministeerium: Kas ma saaksin seda näha?

Olavi-Jüri L.: Jah.

Martin H.: No ma ei tea. Ma arvan, ma ütleksin selle kohta niimoodi, et...

Kaitseministeerium: No iseenesest see siin ei tähenda, et need on võrdsed, siin on öeldud vastavalt neile määratud harjutuse iseloomust ja võimalikkusest ja kasutatavad sihtotstarbeliselt.

Olavi-Jüri L.: Aga vaadake meie küsimust. Et kui Te panete küsimuse.. Te üritate praegu vastust tõlgendada endale sobival viisil mitte nii nagu keskmine lugeja loeb. Meie ütleme, et näete, öeldi selliselt ja ta vastab ka selliselt. Et selles mõttes..

Kaitseministeerium: On vajadusel kõik sihtotstarbeliselt kasutatavad.

Martin H.: Kes neid sihtotstarbeid määrab? Kas õhulaskmine on võimalik või mitte võimalik, kes seda otsustab? Seda ju raske..

Olavi-Jüri L.: Te võite selle endale jätta, kui soovite.

Martin H.: Laskeväljaku sihtotstarbe määrab ju Kaitseministeerium. Ega seda keegi teine ei määra. Me ju selles mõttes tegeleme siin mõnes mõttes ju enda saba taga ajamisega, et kui Kaitseministeerium ütleb, et neli väljakut on ja sellest ühel ainult on õhulaskmine lubatud. See on nagu teie enda otsus, et seal on lubatud, sest merevaates on nad kõik ühesugused.

Kaitseministeerium: Seal on lihtsalt võimalik, kuna see ala on seal niivõrd palju suurem teistest, siis neid selliseid õhusihtmärke hävitamisharjutusi ei ole võimalik teistel mereala harjutusaladel teha, kuna see on lihtsalt, no see on ohtlik muidu.

Martin H.: Minu meelest meil on seda mereterritooriumit päris palju Eestis.

Kaitseministeerium: Nojaa, aga seal on ka teistsugused piirangud, mis tuleb.. me ei saa nagu igal pool hakata..

Martin H.: Ei, ma saan aru, et kuskil on nagu laevateed jne jah, aga..

Kaitseministeerium: Ja keskkond ja..

Üllar T.: Aga kuidas.. No see tõesti ma mäletan seal oli siis härra Levandi veel kohtumisel, et..

Kaitseministeerium: Seal, kus mina olin, oli härra Kupper.

Üllar T.: Härra Kupper ka jah, aga et see on nagu ühildatav nende ahkade sigimisega see laskmine. Võib-olla ma ei jaga neid miljöö asju, aga mulle tundub see natuke napakas, siiralt.

Kaitseministeerium: No selles mõttes keskkonna kohta on see, et keskkonnakaitse seab meie harjutustele ajalised piirangud, et selles mõttes me saame seda oma väljaõppe planeerimisel arvestada.

Üllar T.: Aga sellega Te ilmselt olete nõus, et see radari probleem on tehniline, seda kinnitas ka Levandi.

Kaitseministeerium: Radari probleem on lihtsalt.. siis on vaja ekstra Neugrundi jaoks teine radar.

Üllar T.: Jah, a ta on lahendatav?

Olavi-Jüri L.: Miks..

Martin H.: Stopp, meil on ekssole, siin praegu küpsenud plaan ehitada nii Virumaale kui läänerannikule uus radar pluss tõsta läänerannikul üks radar ümber. Meie arusaamist mööda selle lükkega on võimalik radari probleem lahendada ka ütleme siis Loode-Eestis.

Kaitseministeerium: Kahjuks see, selline teguviis elimineerib probleemid maismaal. Need lahendused ei ole..

Martin H.: Oot-oot-oot. Kui meil on radar, mis on 360 kraadi igas suunas, pluss nii kaugele kõrgele, kui ta võtab, siis mismoodi ta merel ei võta ja maismaal võtab? Merel võtab halvemini..

Kaitseministeerium: No seal on jälle tulevad mängu need, mis sinna veel ette jääb ja mis vahele, et see asukoht, mis on mõeldud maismaa vabastamiseks, see asukoht ei ole sobiv mereala vabastamiseks.

Martin H.: No tegelikult me eelmisel nädala koosolekus, meil oli.. ma ei mäleta enam, kes sealt Kaitseministeeriumist.. nõunikud põhimõtteliselt.. oli ikkagi selline lähteülesanne, et nende radarite paigutamisel tuleb silmas pidada seda, et need oleks paigutatud nii ratsionaalselt, et seda mereala siis vabastataks. Sellepärast, et no keegi ei ole võimeline mulle tõesti sirge näoga ära seletama, et merel on radaril raskem oma radari tööd teha kui maismaal.

Kersti K.: Aga, mis Te Luik ütlesite, et kui need radarid tulevad, siis ei ole mitte mingit takistusena, oli ju see nii? Radarite poole pealt.

Kaitseministeerium: Las ma räägin kõrguspiirangutest..

Martin H.: Liivi lahest rääkisime natukene, aga põhimõtteliselt sellest looderannikust. See nagu meie arusaamist mööda on võimalik ära lahendada, sest läänes on meil üks radar vaja ümber paigutada ja üks radar juurde teha. Kui neid niimoodi tõsta.. selles mõttes, et meie arusaamist mööda radari mure me saame lahendada.

Regina R.: Ma korra kommenteerin, Regina Rass Majandusministeeriumi energeetika osakond. Et ma sain aru, et selle eelmise nädala koosoleku tulemusena seal siiski ei selgunud päris täpselt nende radaritega vabastatavad alad.

Martin H.: Jah, seda tuli täpsustada veel.

Regina R.: Jah, Kaitseministeerium lubas need täpsustada.

Martin H.: Aga ülesande püstitus oli väga ju selge. Ülesande püstitus oli see, et kui me juba radarid ostame 100 miljoni eest ja ümber paigutame, siis paigutame niimoodi, et see puudutab ka merealasi, pole ju mõtet..

Regina R.: Võimalikult paljusid alasid jah, et saada need vabaks. Ehk siis, ma täna nagu ei julgeks spekuloida selle üle, et kui see täiendav radar tuleb, et missugust ala ta vabastab..

Kaitseministeerium: Aga minule anti praegu ministeeriumist kaasa seisukoht, et see lahendus, mis praegu on välja pakutud ja on käinud maismaa kohta..

Martin H.: Jah just, ja see meid ei rahulda, sellepärast me tulime uuesti kokku ja ütlesime tuleb ülesande püstitust täpsustada ja sellega tegeletakse praegu, ma loodan, et sellega tegeletakse nii õelda heas usus ja lahendus on orienteeritud mitte sedapidi, et kuidas ei saa vaid sedapidi, kuidas saab.

Märt P.: Keskkonnaministeerium on tõstnud ülesse küsimuse, et kuidagi kaitsta seda unikaalset Neugrundi kraatrit ühesõnaga. Ja kui nüüd teie hakkate seal tulistama, kuidas nad saavad seda kaitsta siis? Sellest ei saa aru, see on täitsa naljakas.

Martin H.: Tegelikult korra läheksime Keskkonnaministeeriumi juurde, sest et veelkord ütlen, Kaitseministeeriumi sõnum mulle siamaani on olnud, et see on eelkõige keskkonna teema, et see ei ole nende taga. Kes see kommenteerib?

Taimo A.: Siis hakkame otsast pihta, (ta on Keskkonnaministeeriumi Looduskaitse osakonna juhataja) juhataja. Et siin jah Keskkonnaministeerium käis ju mitmest sellisest lausest juba ju läbi, et kirjutasin mõned märksõnad ülesse ka nii õelda. Ma lähen siit nii õelda korra siis nendest nii õelda märkustest väidetest läbi. Et Neugrundi kaitseala menetlemine, jah, on aktiivsena meil laual, et kui siin ka oli nii õelda lause selle kohta, et aastast 2015 see nii õelda aktiivsena toimunud, siis tegelikult oleme me sellega tegelnud ju palju pikemalt. Et ettepanek selle kaitseala moodustamiseks laekus 2010 ja keskkonnaminister siis algatas selle nii õelda oma käskkirjaga selle menetluse aastal 2015. Ehk nii õelda need aastad, mis seal vahel oli, oligi tegelikult see, et Keskkonnaministeerium samamoodi koondas neid andmeid, tellis täiendavaid uuringuid, et saada nendele väärtustele kinnitust seal. Ja praegu me oleme siis olnud nii õelda aktiivses menetluses aastast 2015, viinud läbi avalikustamisi ja nii õelda kõiki neid protseduure, mis kaitseala moodustamise juurde tegelikult käivad. Kui siin on palju nii õelda arutletud ka täna, et kas kaitseväge ja looduskaitse saavad koos eksisteerida, siis jah, me oleme neid lahendusi otsinud. Et siin Pakri näide oli, et Pakri saared tegelikult ongi täielikuna looduskaitse all. Et see on võimalik ja sellesama Neugrundil me oleme ju tegelikult Kaitseministeeriumi inimestega istunud väga paljudel koosolekutel ja vaadanud neid detailse üsna põhjalikult läbi. Et seesama väide, mis siit ka käis, et tegelikult oleme püüdnud ühtlustada just nimelt looduskaitse huvisid ja kaitseväge huvisid ka selles kontekstis, et missugused on näiteks lasketsüklid, millal lastakse eksle, et neid asju me oleme omavahel üsna põhjalikult

arutanud, et need kaks asja nii öelda klappima saada tegelikult ja et mõlema poole huvid oleks seal esindatud.

Martin H.: Vabandust?

Taimo A.: Ja?

Martin H.: See initsiatiiv sinna keskkonna.. looduskaitseala tekitamiseks on kellelt?

Taimo A.: Initsiatiiv.. looduskaitseaduse üldregulatsioon ütleb seda nii öelda, et kaitseala moodustamise ettepaneku võib teha igaüks. Antud konkreetne ettepanek on tulnud siis Balti Keskkonnafoorumilt, ta on siis üks meie nii öelda valitsusväliste organisatsioonide ehk KEKOde liige ja toimetab nii öelda keskkonna valdkonnas uuringute ja projektide läbiviijana. Tegemist on siis rahvusvahelise sellise organisatsiooni Eesti haruga põhimõtteliselt, kust see ettepanek meile nii öelda laekus.

Martin H.: Ja algatati 2015?

Taimo A.: Ja, keskkonnaminister algatas 2015.

Martin H.: A ettepanek tuli juba varem?

Taimo A.: Ettepanek tuli 2010, no looduskaitseaduse järgi protsessid käivadki niimoodi, et sulle tuleb ettepanek eksole, seejärel nii öelda keskkonnaminister palub Keskkonnaametil läbi viia vastavad nii öelda taustaprotseduurid, et olla veendunud, kas nii öelda need asjad selles ettepanekus klappivad kõik, eksole. Korraldada vajadusel täiendavaid uuringuid, kui mingid aspektid on ebaselged ja seejärel toimub nii öelda ametlik kaitseriskide algatamine ehk minnakse nii öelda ametlikku protsessi, mis siis tähendab läbirääkimisi maaomanikega, läbirääkimisi teiste ministriumitega ja kõike sinna muud nii öelda, mis juurde kuulub ühe dokumendi menetluse..

Martin H.: Teie arvate see on normaalne periood selles protsessis?

Taimo A.: Ta on meil ütleme nii, et merekaitse puhul üsna normaalne. Kui me vaatame nii öelda meie mereuuringute taset, siis on siin meil ju palju tegelikult teha. Meil on olnud mereuuringud suhteliselt nii öelda halvas seisus varasematel aastatel 2000 alguses. Alates 2010 on neid hakatud järk-järgult tegelikult tegema üks ja see on ka see, miks tegelikult info kogumine on võtnud kaua aega. Mereuuringud on nii öelda kallid ja keerulised. See on see, mida me tegelikult.. rahamin. ilmselt tunneb hästi palju selle mereplaneeringu raames.

Martin H.: Mul on veel üks täpsustav küsimus.

Taimo A.: Ja?

Martin H.: Minu teada on meil ju pretsedente selle kohta küll, et tuulikud võivad olla ka kaitsealal. ...Sest teil on vaja teada, mida te kaitsete, eksju.

Taimo A.: Meil ei ole tuulikuid, ma arvan vist otseselt kaitseala peal, meil on tuulikud kaitseala kõrval.

Märt P.: Euroopas on ju igal pool, täitsa normaalne nähtus.

Martin H.: Selles mõttes, et tuulikud ei sega taimkatet näiteks eksole ju.

Taimo A.: See on..

Martin H.: Oleneb, mida te kaitsete, eks.

Taimo A.: Oleneb, mida me kaitseme, eks. Mis on antud konkreetse ala kaitse eesmärk eksole, ja ka Euroopas ütleme nii, et see põhiregulatsioon on üle Euroopa sarnane. Kui me räägime Natura-aladest, siis see põhiregulatsioon on hästi lihtne eksole iseenesest, et väärtusi kahjustada kuidagi ei tohi, eks. Et kui sa suudad leida selliseid lahendusi eksole, siis nii öelda saab hakata sellega nii öelda toimetama edasi.

Martin H.: Kas kahjustab siis see, et seal ehitatakse või et seal midagi..

Taimo A.: Mõlemad. Antud Neugrundi puhul eksole, mida me väärtustame kaitseme on tegelikult nii meteoriidikraater, mida geoloogid hindavad maailmas unikaalseks eksole tegelikult, on linnustiku aspekt, ta on haruldaste lindude peatumiskoht, toitumiskoht. Need arvukuse näitajad seal on väga kõrged ehk ta vastab siis nii öelda rahvusvahelise linnala sellistele näitajatele..

Martin H: Avamerel.

Taimo A.: Avamerel jah, no vot ja kolmas aspekt ongi need samad elupaigad ehk siis madalad ja karid ehk siin see konflikt ka tegelikult natuke on - tuulikute ja looduskaitse vahel. Et ühest küljest tuulikute ehitamise huvi on madalatesse kohtadesse, kas eks kus on karid, kus on liivamadalaad eksole ja...

Martin H.: Ma ei pea ennast spetsialistiks, ma tean seda, et tuulikute põhiline eksole looduskahju on lindude vastu eks?

Taimo A.: Nii lindude kui merepõhja elupaikade kahjustamine.

Martin H.: Aga maismaal meil on Lääne-Eesti täis neid tuulikuid.

Märt P.: Aga mida seal merepõhjas kahjustab? See on ju, tehtud ju keskkonnamõjude hindamine, väga põhjalik.

Taimo A.: Elupaikade.. Elupaigad täpselt..

Märt P.: Seal ei ole sellest üldse ühtegi sõnagi..

Taimo A.: Meie hinnangud ta on täiesti teistsugused, tegemist on kahtlemata ühe elurikkama nii öelda kohaga siin Eesti vetes üldse.

Märt P.: Ja teine asi on, teil ei ole ju neid mõjusid uuritud..

Taimo A.: Nii..

Märt P.: ..ütleme, kui Euroopas on need aulid, aulidele just see on kasulik, kui pannakse postid, siis tulevad, söögilaud läheb laiemaks..

Taimo A.: Selle väitega ma nõus ei ole, seda väidet on ka ennem esitatud, ma tean seda konkreetset, millest kõik tuuleenergeetikud räägivad. Me võime saata mitmeid uuringuid, mis näitavad vastupidist.

Olavi-Jüri L.: Kas ma tohiksin küsida hoopis muud küsimust. Te ütlesite väga ilusti, et Te olete Kaitseministeeriumiga korduvalt ja korduvalt maas istunud, otsinud lahendusi. Mitu korda Te olete meid laua taha kutsunud?

Taimo A.: Nii? Ma arvan, et tuule.. Keskkonnaamet..

Olavi-Jüri L.: Ei, ma räägin Neugrundist.

Taimo A.: Ma räägin ka Neugrundist.

Olavi-Jüri L.: Keskkonnaministeerium mitu korda on Neugrundi kutsunud?

Taimo A.: Keskkonnaministeerium on andnud volituse kaitsevæe läbirääkimiste pidamiseks Keskkonnametile.

Olavi-Jüri L.: Ja palju Keskkonnaamet on meid laua taha kutsunud?

Taimo A.: Sellele küsimusele ma ei tea. Teie ettepanekud on seletuskirjas siin toodud, ma saan aru Teiega on selles osas suheldud.

Olavi-Jüri L.: Meid on null korda kutsutud niimoodi rääkima, et kui Te nüüd räägite, et te otsite lahendusi.

Taimo A.: Nii?

Olavi-Jüri L.: Me oleme, ütleme veel kord välja, et Euroopas eksisteerivad meres tuulepargid ja vastupidiselt uuringud kinnitavad, et need on loodusele kasulikud. Te isegi ei andnud meile võimalust oma seisukohti väljendada laua taha kutsudes, sealjuures Kaitseministeerium, kes tulistab, kasutab lõhkeainet, te kutsuste korduvalt laua taha. Kas ei tundu natukene jabur olukord Teie jaoks?

Taimo A.: Ka Neugrundi Osaühingule on Keskkonnaamet saatnud kirjad, ühesõnaga kaitsealade materjalidega, Neugrundi Osaühing on neile ka vastanud ja mul ei ole siin Kaitse.. Keskkonnaameti kirja, aga seaduse järgi ühesõnaga, kui on soovitatud kohtumist, siis on alati võimalik sellest nii öelda ettepanekuid esitada ja kohtumine korraldatakse sellisel juhul.

Olavi-Jüri L.: Kõik ettepanekud tulid Kaitseministeeriumilt kohtuda?

Taimo A.: Seda ma nüüd küll ei kinnita ega lükka ümber, kumb esimese kohtumise korraldab?

Märt P.: Täheandab, meie palusime kohtumist minister Pomerantsiga siin üks paar aastat tagasi ja keelduti, ütles, mina niisugusel teemal üldse rääkima ei hakka.

Kersti K.: Mul on küsimus üks Teile, ühesõnaga ma loen mere 001 kasutustingimused on järgmised. Siin on esimeses lauses öeldud, et lubatud on pealvee ja õhusihtmärgi laskmised aastaringelt.

Taimo A.: Ja?

Kersti K.: Seal on välja arvatud mingid lõunasuunad ja mingid kellaajad teatud aegadel. Ja siis ütleb punkt number 4: moodustataval Neugrundi looduskaitsealal ei ole lubatud veealused lõhketööd ilma Keskkonnaameti kooskõlastuseta..

Taimo A.: Ja?

Kersti K.: ..pealvee või õhusihtmärgi paigutamine looduskaitsealale ei ole lubatud. Ma ei saa aru sellest, et see on ju vastukäiv informatsioon, kui keskkonna või täheandab Kaitseministeerium ütleb, et see on ainukene koht, kust võib õhusihtmärkidega nagu toimetada ja lasta ja nüüd te ütlete, et te teete sinna looduskaitseala, olete Kaitseministeeriumiga läbi rääkinud ja siin on must-valgelt, pealvee või õhusihtmärgi paigutamine looduskaitsealale ei ole lubatud. Kuidas sellest aru saada?

Taimo A.: Selleks tuleb vaadata kaarti, Neugrundi kaitseala moodustab kogu sellest polügoonialast hästi väikse osa tegelikult, eks. Ehk et see on tegelikult selles ka, kuidas me täpselt õppusi siis planeerime ehk nii öelda kraatrisse sisse pommitada tegelikult jah ei või.

Olavi-Jüri L.: Meile on Kaitseministeeriumi inimesed konkreetselt öelnud, et vähemalt 10% laskudest lähevad võssa, vabandust maakeel.

Märt P.:? Mitte võssa, vaid..

Olavi-Jüri L.: Jah, vabandust, läheb sihtmärgist mööda. Et kas ma saan aru, et 10% on looduskaitsejate jaoks täiesti normaalne protsent?

Taimo A.: Taaskord, kui me vaataksime kaarti ühesõnaga, siis Neugrund moodustab väga väikse osa ühesõnaga, ma ei ole nõus väitega, et 10%, mis läheb võssa, läheb kaitsealale. Kindlasti mitte.

Märt P.: Ei, see oli natukese teistmoodi. Me küsisime.. ütlesime kunagi Kaitseministeeriumile, et öelge palju te, kui te ei sihi nt seda posti seal, et palju te siis juhuslikult te seda pihta saate ja et me kindlustame ära selle asja ja siis asi peaks korras olema ja siis nad ütlesid, et 10% nad saavad pihta. Mina kes olen, suurtükkide kogemus on olemas mul, ma tean, seda kuidas nad pihta saavad seda, nad ei saa seda pihta.

Martin H.: Vabandust, ma tuleks korra protseduuri juurde tagasi. Kui nüüd 2010 tehti ettepanek, 2015 hakati seda menetlema, millega see protseduur päädib? Kes, mida, millal otsustab?

Taimo A.: Protseduur päädib Vabariigi Valitsuse otsusega.

Martin H.: Ja see otsus siis..

Taimo A.: Kaitseala moodustamise kohta siis eksle..

Martin H.: Ma võin teile kohe ette ära öelda, et valitsus ei moodusta.

Taimo A.: Jah, no et siis on see valitsuse otsus, ehk nii ongi ja.

Martin H.: Te jääte kindlalt enda juurde?

Taimo A.: Jah, et siis see pädevus on antud seaduse järgi valitsusele otsustada, jah.

Martin H.: Vähemalt üks mure maas. Nüüd on jäänud radarid ja siis see küsimus, et kas..

Taimo A.: Kas ma tohiks korra veenduda korra veel, et ma lisan nii öelda siis protokollis huvides selle täienduse eksle, et keskkonna aspektist siis nii öelda järgmine samm on keskkonnamõjude hindamine eksle, et nii öelda need olulisi keskkonnamõjusid ei tohi kaasneda eksle selle tegevusega, see on siis keskkonnamõjude hindamise seadus juba, et ..

Martin H.: Ja need on juba ehituselubade aspektist.

Taimo A.: Ja, et seal me jõuame juba nii öelda mõjude hindamise protsessini jne, et see on nagu omaette keeruline kogemus nagu näitab praegu Loode-Eesti tuulepargi tegelik menetlus, kus ka käib eksle, et mis need lahendused, kus on võimalikud ja millised tegelikult ei ole ja ei toimi.

Olavi-Jüri L.: Aga meil on ju keskkonnamõjude hindamine öelnud, et kõik on okei. Kas ei ole mitte?

Taimo A.: Keskkonna.. Minu arust seda heakskiitvat otsust ei ole keskkonnamõjude hinnangule.

Märt P.: No hinnangu lõpus on ikka see välja öeldud, et on võimalik see asi.

Üllar T.: Lihtsalt täpsustuseks lisan, et käesoleva aasta 2019, kaks kuud tagasi Hendrikson & Ko..

Taimo A.: Ja?

Üllar T.: .. kinnitas oma kahetuhande üheteistkümnenda aasta uuringu järeldusi, ütlesid, et need on kehtivad. Ja need järeldused olid ühesed, et see ala on igati sobilik ja seal on tehtud ka ettepanek, et Kaitseministeerium leiaks võimaluse laskealadeks ülejäänud kohtades. Et on lihtsalt vastuolu nagu selles, et nagu ma esiteks juba ütlesin, et mitte ennast korrata, et selle taustal, mis te nüüd rääkisite on nagu arusaamatu selline kannapööre, et kõigepealt te lubate ühte, telliste selle mahuka töö ja siis alles hakkate kaaluma kaitseala moodustamist. See võiks nagu vastupidi olla.

Olavi-Jüri L.: Ja sealjuures lasete veel meil, eraettevõtjal, kinni maksta selle. Ja mitte väikestes numbrites. Ja see.. ise ütlete, et sealt tuleb tellida, meie tellime sealt ja sealt kust telliti, Hendrikson & Ko ütleb, et kõik on okei.

Üllar T.: Ma oskan niimoodi vastata, kui ma ametnik oleks eks, mina ei töötanud sellel ajal, et ma ei tea.

Martin H.: Aga ma küsin, et kui suur see.. et mitu tuulikut sinna tahetakse panna, mitu ruutkilomeetrit see on?

Märt P.: See on umbes viis korda viis kilomeetrit, see on 25 ruutu siis tuleb.. ja jälle seal on plaani järgi selle Neugrundi peale iseenesest on plaanis kuskil jälle pluss miinus 30 tuulikut.

Martin H.: Tuulikuid kokku?

Olavi-Jüri L.: Ongi 30.

Üllar T.: Nii et jah, et ei ole 300, keskmise suuruse..

Märt P.: Eino seal on kõik on välja arvestatud, need vahemaad on seal vähemalt 600 meetrit ja kilomeeter nende vahemaad ühest tuulikust teiseni ja et seda varjutust ei tekiks, et üks tuulik teist ära ei varjuta, selle jaoks on see ju kõik tehtud, arvutused ja kõik värgid, Tartu Ülikooli poolt on tehtud.

Olavi-Jüri L.: Maksimum oli vist 36 eksju?

Märt P.: Ja ja.

Üllar T.: Ja Eesti Energia on siis kogu seda projekti näinud ja on ka leidnud, et ta parameetrite järgi on igati sobiv.

Martin H.: Ja tuulikute kõrgus on plaani järgi milline?

Märt P.: Seal on eri variandid on, on seal 40:00 Vestase ja Siemensi tuulikutega seal on 90 meetrit ja 100 meetrit vist oli seal, niisugused on need.

Martin H.: Aga need jäävad ju kõik radarist allapoole?

Märt P.: No ma ei tea.

Martin H.: Radarid hakkavad.. Radarile takistuseks hakkavad seal, ma peast nüüd enam ei mäleta..

- 180?

- 150

Üllar T.: Kui palju see oli?

- 150

Üllar T.: 150. Niiet, nad jäävad alla selle.

Olavi-Jüri L.: Aeg on edasi läinud lihtsalt, eksole..

Martin H.: Aga selles mõttes, seda ütleb ka Kaitseministeerium ju.

Regina R.? Ma korra täpsustan, olete Te nüüd selles kõrguses kindel? Midagi on siin nüüd natukene minu jaoks..

Märt P.: Ma ju tellisin selle töö kõik, Tartu Ülikool tegi..

Osaleja: Labakõrguse järgi võetakse

Olavi-Jüri L.: Mitte posti vaid laba.

Märt P.: Kui post on 90, siis 45 juurde, ütleme 135 tuleb.

Üllar T.: Ja jah, absoluutselt.

Osaleja: Ma arvan, et 160, 180, et see on..

Märt P.: No kui ta on jah sajane, siis on 150 ütleme no.
.....lähevad vähe kõrgemaks tuulikud, et varsti on madalama..

Me räägime täna ka kahesaja..

Olavi-Jüri L.: Meil on kuna protsess on pidurdunud olnud eks, ei ole mõtet järjekordseid kulusid peale teha, et me lähtume sellest, mis see projekt tollel hetkel..

Märt P.: Tollel hetkel oli see teine.

Olavi-Jüri L.: Tehnoloogia on arenenud, loomulikult see võib muutuda.

Osaleja: Hiiumaa meres näiteks ka lahendus, kus on vähem arv tuulikuid, aga nad on kõrgemad versus see, et neid on rohkem ja nad on madalamad.

Märt P.: No võib-olla ka see jah.

Üllar T.: Kui kõrged need Hiiumaa tuulikud on?

Osaleja: Peast ei ütle.

Üllar T.: Peast ei oska jah?

Osaleja: Ma ei tea, võib-olla..

Martin H.: Need hakkavad ikkagi kahesaja kandis alles.

Taimo A.: Hiiumaa tuulikud on ikkagi kahesaja kandis jah.

Osaleja: 180 on ka üks tuulik

Taimo A.: Nüüd on üks või kaks varianti, et võrreldes eelmise aastaga nad tegelikult ju võtsid kasutusele uuema tuuliku mudeli, et peaks olema nüüd üle kahesaja, nad vähendasid tuulikute arvu, aga suurendasid tuulikute nii öelda enda suurust ja võimsust.

Osaleja: Seal on kõrguspiirangud väiksemad ka.

Regina R.: Ma lihtsalt kommenteeriks, et energeetika vaatenurgast ongi see, et kui me siin kuuleme et 2010 alustatimenetlust, tegelikult kui ma vaatan tagasi ajalugu, siis esimesed kirjavahetused Keskkonnaministeeriumiga toimusid aastal 2007, kui ma ei eksi. Ja siis.. Loomulikult kui mõtleme, et täna on 10 aastat või 12 või 13 aastat möödas, siis tehnoloogia muutub selle ajaga nii kiiresti, et kui meil on seal kuskil dokumentide võib-olla tõesti ongi 90 meetri kõrgused tuulikud, siis täna lihtsalt selliseid tuulikuid pole enam olemaski, et no me peame lihtsalt mõtlema ka sellele, et..

Märt P.: Ei, nad on olemas ju, aga ei ole mõtet neid..

Regina R.: Jah, niisugune protsessi..

Martin H.: Aga Majandusministeerium ometi selles mõttes on seda meelt, et meil on tuulikuid ju vaja juurde.

Regina R.: Absoluutselt.

Martin H.: Selles mõttes, et see ei ole lihtsalt.. no me ei räägi sellest, et kuskil lihtsalt mingil eraisikul või ettevõtjal on mingi huvi, vaid see huvi on ju laiem, ühiskondlik. Eesti lõppkokkuvõttes on endale võtnud kliimaeesmärgid, mis on no väga krõbedad, ma ütleks niimoodi.

Regina R.: On.

Martin H.: Et no, kui me paneme kaalule aulid ja kalad ja kliimaeesmärgid, lõppkokkuvõttes täiuslikku lahendit ka keskkonnaaastest ma ei näe, et oleks võimalik saavutada.

Regina R.: Absoluutselt.

Martin H.: Täiuslik lahendus on see, et inimtegevus lakkab. Sellega ma arvan, et ei ole minu valijad nõus.

Regina R.: Jah, ja no kõige olulisem ongi selle asja juures see, et loomulikult me peame leidma selle tasakaalu ja nii looduskeskkonna kui riigikaitsele kui ka siis taastuv energeetika osas, aga mida on nagu alati väga raske nagu alla neelata meil on energeetika poole pealt on see, et kui meieni jõuavad eelnõud, millel ei ole ühtegi mõjude hinnangut, kus me ei saa kaaluda. Et no kuidas me näeme seda siis, et kas.. mis on siis oluline ja missugune on see majanduslik mõju ja siis nüüd ka see sama mõju, et kas riik suudab oma ülesannet täita või mitte. Et see on nagu meil alati olnud väga raske alla neelata ja

no Neugrundi puhul meie ei ole seda kooskõlastanud sellepärast, et meie jaoks ei ole nagu päris hästi aru saada, kui on riigikaitse ja looduskaitseala võimalikud koostööd, siis me ikka tahaksime näha nagu ikka seda, et on võimalikud ka teatud aladel koostöö ka taastuv energia tootmiseks.

Martin H.: Mul on mõistus otsas. Ma saan aru, et pooled asjad on lahendatavad ainult poliitilise kokkuleppe tasandil.

Olavi-Jüri L.: Meie palve või mõte on - me saime praegu välja öelda oma seisukohad, et me saame ära protokollida, mis on Kaitseministeeriumi, no põhimõtteliselt on Kaitseministeeriumi vastuseis ja looduskaitseala.. Looduskaitseala on poliitilise otsuse küsimus ja laskeala pluss siis radar.. Radari teema ma saan aru, et see tegelt kukub päevakorrast suure tõenäosusega nagunii ära.

Martin H.: No see võtab aega. Ega see ei tule..

Olavi-Jüri L.: Ei, see on arusaadav, et ta võtab aega. Ega tuuleparki ka keegi homme püsti ei pane, eksju. Et laskeala on see kõige valusam küsimus, kui ma õigesti aru saan.

Martin H.: No minule jääb ka praegu sõelale ikkagi laskeala valik ja laskeala ütleme siis..

Olavi-Jüri L.: Ja see uus argument, mis meile täna emakordselt tuuakse, et seal on., et ta ei ole, et neli ala ei ole võrdsed. Et siiamani ei ole meile seda öeldud ja see kiri, mis me esitasime, rääkis ka muud juttu. Et meie sooviksime nagu tegelikult, et Kaitseministeerium teostaks mingisuguse analüüsi. Ma ei usus seda, et arvestades Eesti territooriumi suurus ei ole see võimalik. Ja küsimus on ka sellest, et kes oli ajaliselt ees. Meie olime seal ees, meie käitusime riigi juhtnööride järgi ja neli aastat hiljem teie tulite ja tegite sinna laskeala. Et me peame ka seda vaatama.

Martin H.: No meil on olemas väga halb näide sellest, kuidas ikkagi riik kohtusse kaevatakse väga krõbedate kahjunõuetega, kui selline nagu.. No mina ikkagi.. mina ütlen, et see on puhas kius, ettevõtluse kius on selle asja nimi. Me võime siin ju igas asjas toredaid printsiipe? Rääkida, aga see on ettevõtluse kiusamine.

Ja minu meelest tuleks nagu seda vältida ja tuleks vältida riske, et riik kohtusse selle taustal kaevatakse. Mina olen kohtus nii palju käinud, et tean väga hästi, et kohtus käimised lõppevad alati ennustamatult. Kui te kõik arvate, et mul on jube kõva kaasus, täiesti nagu Mati Nykänen fifty-sixty tead täpselt, et pole ju vaja. Me võiks nagu keskenduda lahenduste leidmisele. See ei ole võimatu.

Kristel M.: Mis on see investeeringu summa, tuulepargi investeeringu summa?

Üllar T.: 600 miljonit umbes.

Kristel M.: 600 miljonit võib siis kahjunõue tulla? No selles mõttes, ma mõtlen selles mõttes, et kui üldse ei lubata seda teha?

Olavi-Jüri L.: Me ei oska öelda, see kahjunõue on kindlasti suur, aga kui te vaatate nüüd, meil on teadlikult härra Poots on valinud strateegia, ära konflikteeri riigiga, ürita otsida lahendusi. Me ei ole võrreldes Sõnajalgadega kuskil kisanud, kuigi meie arvates, meil on kaitseministeeriumi kohta öelda nii ühte kui teist. Me oleme otsinud lahendusi. Täna me pakume riigile abikätt, me aitame teid kliimanetraalsuse põhimõtete täitmisel. Me aitame teid taastuvenergia kvoodi täitmisel aastaks 2030. MKM on öelnud, see on Eesti riigi huvides. Me aitame teil seda ja te olete ise öelnud Eesti riik, et see koht sobib. Palun lahendage Kaitseministeeriumi probleem ära ja meie toome riiki investeeringu, 600 miljonit on Eesti riigi eelarvet vaadates väga suur raha ja kui te vaatate seda asukohta, siis see on ainuke tuulepark, kui ma õigesti mäletan, on väga lihtne Hankosse vedada juhe, et..

Märt P.: See on ainult 50 kilomeetrit.

Olavi-Jüri L.: Ükski teine tuulepark ei ole võimeline eksportima elektrit selliselt kui meie projekt. Kui te mõtlete selle potentsiaali peale, rääkimata seda, et Eestit, kui te vaatate Hiiumaa nurga all olevaid tuuleparke, siis keda nad elektriga varustavad. Vaadake korra, kus asub Neugrund ja mis on potentsiaal. Et selles mõtte see majanduslik potentsiaal sellel kohal on üüratu tegelikult ja see on riigi huvides.

Üllar T.: Ja üks täpsustus veel, et laskumata Eesti riigi kaitsepoliitikasse, millest mul on vähe aimu, siiski, kui ma külastasin Kaitseväge peastaapi, siis nad ütlesid, et kasutatakse seda praktiliselt ikka väga harva, eksole. Ja ma sattusin sinna just suvel, kui nad ütlesid, et homme on see laskmine, et võite kaasa tulla. Nii et, selle kasutus ei ole intensiivne. Sest need asjad, need raketid maksavad litsalt nii palju, et neid ei saa niisama kulutada.

Kersti K.: Väidetavalt on siin sobivaim laskeharjutuste aeg üldse detsember kuni veebruar, nii et.. Ja siis mul on Kaitseministeeriumile üks niisugune ettepanek, et kas me saaksime selle projekti puhul, kas te saaksite asja vaadata niimoodi, et kuidas saab teha, mitte, kuidas ei saa teha. Et kuidas saaks selle olukorra ära lahendada niimoodi, et me saame sinna teha tuulepargi, mida meil väga vaja on, pidades silmas kliimanetraalsust ja sellega, et Eesti on sellega ühinenud. See on väga oluliselt tähtis.

Olavi-Jüri L.: Me oleme valmis ka ise.. Kui me leiame, kaasaarvatud need kõik 3 looduskaitseala, laskepark ja tuulepark on ühildatavad teatud situatsioonides, tuleb lihtsalt otsida lahendusi. Meie oleme otsimas lahendusi. Aidake meid kaasa.

Märt P.: Härra 50:30 tuli siis tema siis ütles, et otsige meile teine koht siis, siis me tegime tööd ja siis leidsime siis Liu kandist, teate, kus on Liu jah?

Martin H.: Teame.

Märt P.: Vot seal kandis kuskil leidsime, aga pärast nad ütlesid sellest ülesse lihtsalt, nii et..

Martin H.: Nii, mul on nüüd vaja minna Riigikogusse. Järgmises faasis ma arvan, et üks Kaitseministeerium peab oma maja sees midagi seedima ja üks me siis räägime uuesti ministri ja asekanstleriga ja vaatame siis, mis edasi. Okei, kõik, aitäh.